
Een gemeenschappelijke bibliotheek voor Hemiksem en Schelle

INTERVIEW

In Vlaanderen is elke gemeente verplicht haar eigen openbare bibliotheek te hebben. Sinds 11 april 2003 hebben Schelle en Hemiksem er echter samen één. Schelle trekt na de sluiting van haar vestiging eind dit jaar, in bij Hemiksem. Dit lijkt wel een nieuwe stap in de afbouw van bibliotheekvestigingen, gelijklopend met de tendens om filialen en uitleenposten te sluiten... Het decreet Lokaal Cultuurbeleid maakt evenwel een intergemeentelijke samenwerking mogelijk. De overheid keurde zo'n samenwerkingsverband tussen de gemeenten Hemiksem en Schelle goed. Daar werd een 'intergemeentelijke vereniging voor bibliotheekwerking en cultuur' opgericht, IVEBIC. Wat ging aan deze beslissing vooraf? En hoe luidt de evaluatie 9 maanden na de feiten? Een gesprek met Jan Heyvaert, bibliothecaris Hemiksem, en Katelijne Vander Meulen, bibliothecaris Schelle.

INTERVIEW:

Marijke Hoflack
Redactiesecretaris *Bibliotheek- & archiefgids*

Peter Van den Broeck
Redactievoorzitter *Bibliotheek- & archiefgids*

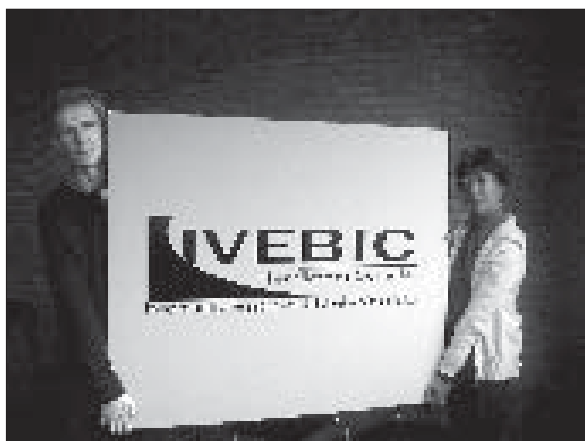
• Wat was de aanleiding tot deze fusie van bibliotheken?

Katelijne Vander Meulen: "Het initiatief ging uit van de burgemeester van Schelle. Onze bibliotheek is ondergebracht in een mooi oud herenhuis, maar dat gebouw is helemaal niet meer aangepast aan de hedendaagse bibliotheeknormen. Het is te klein geworden, het is niet toegankelijk voor gehandicapten, op de twee verdiepingen was er een uitleenbalie en die moesten alle twee bemand worden...

Bovendien was een uitbreiding van de automatisering onafwendbaar geworden. Onze gemeente moest dus flink investeren. Even werd een uitbreiding van het gebouw overwogen, maar dat bleek veel te duur. Toen kwam de burgemeester op de idee om te gaan praten met zijn collega van Hemiksem. Hij stelde voor een gezamenlijke bibliotheek op te richten in de Abdij van Hemiksem. Die ligt op de grens tussen Schelle en Hemiksem, en staat nog voor een groot deel leeg. Met overheidssubsidies voor de restauratie en door de kosten te delen, zou veel meer mogelijk worden voor twee relatief kleine gemeenten".

• Was ook Hemiksem vragende partij voor een samenwerking?

Jan Heyvaert: "Bij ons was het huisvestingsprobleem niet zo dringend. Wij huizen in een functioneel gebouw dat 22 jaar oud is, waar alle uitleendienstes op de benedenverdieping liggen en waar er voldoende ruimte is op de eerste verdieping voor de administratie en voor uitbreidingsactiviteiten. Maar ook onze gemeente zag onmiddellijk onmiskenbare voordelen in een samenwerking."

IVEBIC wordt gedragen door de twee bibliothecarissen.

• *Wat was de feitelijke toestand van de bibliotheken vóór de fusie?*

Jan Heyvaert: Schelle en Hemiksem, die respectievelijk 7.700 en 9.300 inwoners tellen, zijn zelfstandig gebleven tijdens de fusies van gemeenten in 1977. Ze hebben samen dus een werkingsgebied van 17.000 inwoners. De bibliotheken hebben wel een andere 'bedrijfscultuur'. Hemiksem heeft meer geïnvesteerd in de bibliotheek dan Schelle en dat is merkbaar in de werkingscijfers.

In Schelle is de bibliotheek 10 uur per week open, in Hemiksem is dat 20 uur. Ook het collectieaanbod van Hemiksem is het dubbele dan dat van Schelle. Hemiksem beschikt over een AVM-afdeling met cd's, cd-roms en binnenkort ook dvd's. Schelle beschikt wel over een aanbod van cd-roms, maar heeft geen aparte AVM-afdeling. Het ledenaantal van Hemiksem is ongeveer het dubbele dan dat van Schelle en de uitleencijfers ongeveer het driedubbele.

De lijn zet zich door wat betreft ICT: Hemiksem heeft 6 internetcomputers

voor het publiek en Schelle slechts één. Hemiksem leent uit met het Vubissysteem, Schelle leent nog manueel uit.

• *Deze uiteenlopendheid was blijkbaar geen hinderpaal voor een fusie?*

Katelijn: Neen, gezien de vele voordelen die samenwerking voor beide partijen inhoudt. Voor Schelle zijn die op het eerste gezicht veel groter, want de

kunnen samen een grotere collectie aanbieden en we hebben meer personeel.

Jan: Vergeet ook niet dat de Abdij een cruciale rol heeft gespeeld in dit scenario. De Abdij is een beschermd monument op het grondgebied van Hemiksem, met een grote historisch-culturele uitstraling in de Rupelstreek. Ze ligt wel dicht bij het centrum van Schelle dan het centrum van Hemiksem. Momenteel is maar 2/5de van de

KATELIJN VANDER MEULEN: "VOOR EEN GOEDE BIBLIOTHEEKWERKING MOET JE EEN ZEKERE OMVANG HEBBEN. DOOR SAMEN TE GAAN KUNNEN DE BIBLIOTHEKEN VAN HEMIKSEM EN VAN SCHELLE HUN OPENINGSUREN OPTELLEN, KUNNEN ZE EEN GROTERE COLLECTIE AANBIEDEN EN HEBBEN ZE MEER PERSONEEL."

gemeente hoeft de enorme investering voor een nieuwe bibliotheek niet alleen te dragen. Maar ook Hemiksem vaart er wel bij. Want al is de bibliotheek groter dan die van ons, ze blijft klein in het Vlaamse landschap. Door samen te gaan kunnen we onze respectieve openingstijd optellen en komen we bij 30 uur per week, we

Abdij gerestaureerd: de gemeentelijke administratie vindt er onderdak, en er zijn serviceflats ingericht. Hemiksem heeft veel belang bij een goede bestemming voor dit pand en wil er de bibliotheek en de Academie voor Woord en Muziek vestigen. Het probleem was uiteraard de financiering. De buitenrestauratie kan voor 80% gesubsidieerd worden door de hogere overheden, maar de andere 20% én de kosten voor de binnenrestauratie moeten door de lokale overheid gedragen worden. Nu twee gemeenten dat kunnen delen, wordt het project heel wat draaglijker.

• *Heeft deze beslissing geen verregaande gevolgen voor de potentiële bibliotheekgebruikers van de beide gemeenten?*

Katelijn: Uiteraard. Er werd vooraf een bevolkingsenquête georganiseerd om de (potentiële) klanten te betrekken bij het beleid: 88,6 % van de mensen die hebben geantwoord, was voor het

Leners in 2002	Aantal leners van Schelle	Aantal leners van Hemiksem	Aantal leners van andere gemeenten	Totaal aantal leners
Schelle	1121	736	86	1280
Hemiksem	352	2074	291	2717
Totaal	1473	2147	377	3997

Het aantal bibliotheekgebruikers in Hemiksem en Schelle in 2002.

Uitleningen in 2002	Jeugd	Volwassenen	AVM	Totaal
Schelle	17815	11990	266	30071
Hemiksem	42204	37836	13902	93942
Totaal	60019	49826	14168	124013

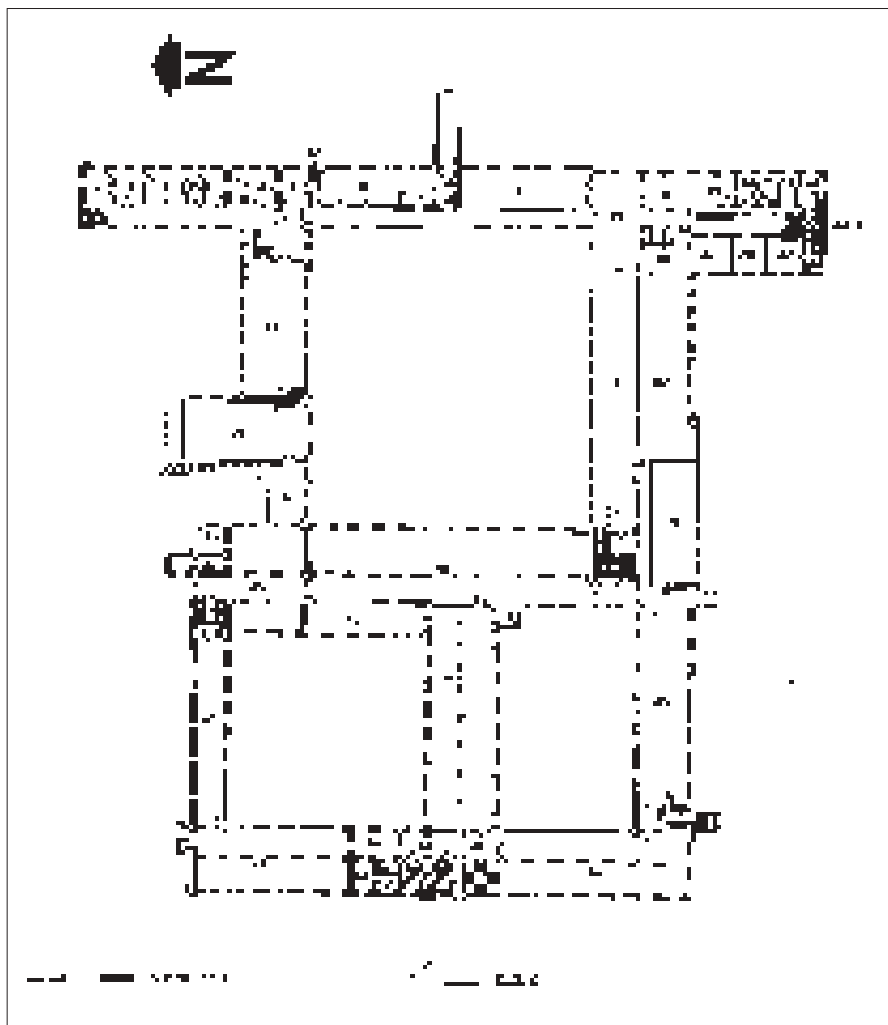
Het aantal uitleningen in Hemiksem en Schelle in 2002.

samengaan. Vooral de bevolking van Schelle stond zéér positief tegenover de fusie. We hebben nog een tweede enquête gehouden nu de sluiting van de vestiging in Schelle voor de deur staat. De schriftelijke reacties waren alweer niet negatief, maar aan het loket hoor je toch wel wat 'klachten' van oudere mensen. De bibliotheek van Hemiksem ligt op amper 1 kilometer dan die van Schelle, maar toch is dat 'ver' voor deze kwetsbare groep. De Abdij zal dichterbij liggen, maar het zal zeker nog vijf jaar duren voor we daar terechtkomen. In de overgangperiode moeten de inwoners van Schelle naar Hemiksem gaan. Als tegemoetkoming krijgen de inwoners van Schelle alvast een gratis lidmaatschap voor 2004.

• *Hoe heeft de samenwerking concreet gestalte gekregen?*

Jan: Het decreet Lokaal Cultuurbeleid stelt drie vormen van intergemeentelijke samenwerking voor (zie kader op de volgende pagina). Na heel wat onderzoekswerk door de gemeentesecretaris van Hemiksem hebben wij voor de meest verregaande vorm van zelfstandigheid gekozen, een "opdrachthoudende vereniging met overdracht van bevoegdheden en rechtspersoonlijkheid", IVEBIC genoemd.

Aan de oprichting van IVEBIC zijn ruim twee jaar voorafgegaan. Eerst waren er enkele aftastende vergaderingen waarbij ook de gemeente Niel betrokken was, maar de afstand naar de Abdij bleek uiteindelijk een te grote hinderpaal. Na een jaar werd een *overlegorgaan* opgericht dat één jaar de tijd kreeg om de samenwerkingsmogelijkheden te onderzoeken, een bedrijfsplan op te stellen, een beleidsplan op te stellen... Vanaf dan vormden we al één bibliotheek, maar zonder gemeen-

Grondplan van de eerste verdieping van de Abdij van Hemiksem. De nieuwe bibliotheek zal onderdak vinden in de ruimtes met het nummer 41 en 43. De kantoren zullen het nummer 42 in beslag nemen.

schappelijke begroting. We konden nog gemakkelijk uit elkaar zonder al te grote gevolgen. We hadden het in die periode over een 'lat-relatie'.

Op 11 april werd IVEBIC opgericht en vanaf dat ogenblik kun je stellen dat we 'voor de wet en de kerk getrouwd zijn'. Als we nu uit elkaar gaan zijn er grote gevolgen. IVEBIC beschikt over maatschappelijk kapitaal, een eigen boekhouding en eigen personeel; vanaf 1 oktober 2003 is het bibliotheekpersoneel immers overgenomen door IVEBIC. De vereniging kan leningen aangaan en giften of toelagen ontvangen. IVEBIC staat eigenlijk los van de gemeenten: er is een Raad van Bestuur met eigen beslissingsmacht. Je zou kunnen stellen dat de Raad van Bestuur het College 'vervangt'. Dan is de Algemene Vergadering te vergelijken met de Gemeenteraad. En er is

ook nog altijd een beheerraad. Maar de vereniging kan toch niet om de gemeentebesturen heen: ze krijgt subsidies van de gemeenten en één keer per jaar moet ze verantwoording afleggen.

• *Welke streefdoelen hebben de twee gemeenten voor ogen met de fusie?*

Jan: De minister van Cultuur gaf toelating tot de fusie van onze bibliotheken op voorwaarde dat er een duidelijke meerwaarde wordt gegenereerd voor al de inwoners van de twee gemeenten. Het belang van de inwoners staat dan ook steeds centraal. We willen de dienstverlening verbeteren en dat kan nu ook. Samen kunnen we meer bieden dan wat we vroeger alleen konden: een multimediaal informatiecentrum dat tegemoetkomt aan

de eisen van onze moderne kennismaatschappij. Met dezelfde middelen kunnen we ook meer bieden: een betere service aan de klanten; meer openingsuren (30 uur/week), de ontmoetingsfunctie optimaliseren, een beter collectieaanbod door dubbele aankopen te vermijden, beter opgeleid personeel en optimale ICT door de middelen beter te besteden. Intussen werd ook een gemeenschappelijke cultuurbeleidscoördinator aangesteld voor beide gemeenten. Zij stelde een gezamenlijk beleidsplan op voor Schelle en Hemiksem.

• *Hoe luidt de evaluatie na negen maanden samenwerking?*

Jan: Het is nog vrij vroeg om de vruchten te plukken van het vele werk dat verzet is om tot de fusie te komen. Er is immers heel veel voorbereidend werk nodig. Schelle en Hemiksem waren de eerste gemeenten die gebruikmaakten van het nieuwe decreet op de intergemeentelijke samenwerking. Dat heeft het nadeel dat je alles zelf moet uitzoeken. Ook voor de hogere overheid was het nog nieuw en soms onduidelijk. Dat maakte dat er een lange tijd van onduidelijkheid en onzekerheid was over wat er uiteindelijk zou gebeuren. Het personeel zat met veel vragen: wie is formeel bevoegd in de overgangsfase, emotionele aspecten zijn niet van de lucht. Het aanvaardingsproces lijkt onder de onzekerheid. Een positieve instelling, grote inzet, veel soepelheid en vooral geloof in het nut van de zaak is echt essentieel.

En dan ben je plots een zelfstandige organisatie met eigen personeel, een loonadministratie, vakbondsoverleg, een bedrijfsrevisor, een boekhouder, bedrijfskapitaal... Dat is even wennen!

De job van bibliothecaris krijgt een totaal andere invulling. Opeens moet je lonen uitbetalen, een verzekering voor arbeidsongevallen afsluiten, op tijd je bedrijfsvoorheffing storten, bestellingen controleren tot op het einde, alles weten over 'Pesten op het werk'... Een enorme opdracht was – en is nog steeds – de samenvoeging van het personeel. Daarbij werd het personeelsstatuut van Hemiksem als uitgangspunt genomen. Het is immers belangrijk dat voor iedereen dezelfde regeling geldt: zaterdagcompensatie kan er niet alleen zijn voor het vroegere personeel van Hemiksem en niet voor die van Schelle! En ook maaltijdcheques moeten voor de personeelsleden uit Hemiksem en Schelle uit hetzelfde bedrag bestaan...

Positief was de grote steun van het secretariaat van de gemeente waarop we ook nu nog kunnen rekenen. Anders was het nooit gelukt.

Katlijn: Je kunt er niet omheen dat de beide bibliotheken hun eigen

moeten echt een tandem gaan vormen, anders werkt het niet.

• *Wat beschouwt u als het grootste pluspunt van de fusie?*

Katlijn: De mogelijkheden die je krijgt door groter te worden. Voor een goede werking moet je een zekere omvang hebben en die hebben we nu.

Jan: Er is ook al heel wat verwezenlijkt: jeugdboekenweekactiviteiten: voor alle klassen van alle scholen een jeugdschrijver op bezoek, klasopdrachten, kinderstoet en kinderfeest.

• *Wat is het grootste minpunt?*

Katlijn: De administratieve kant van de zaak. De fusie is een extra belasting voor het leidinggevend niveau. We hopen dan ook dat die geleidelijk zal afnemen...

JAN HEYVAERT: "DE JOB VAN BIBLIOTHECARIS KRIJGT EEN TOTAAL ANDERE INVULLING. OPEENS MOET JE LONEN UITBETALEN, EEN VERZEKERING VOOR ARBEIDSONGEVALLEN AFSLUITEN, OP TIJD JE BEDRIJFSVOORHEFFING STORTEN, BESTELLINGEN CONTROLEREN TOT OP HET EINDE, ALLES WETEN OVER 'PESTEN OP HET WERK'... EEN ENORME OPDRACHT WAS – EN IS NOG STEEDS – DE SAMENVOEGING VAN HET PERSONEEL..."

bedrijfscultuur hebben. Die moet je samensmeden tot een geheel en dat kost tijd. Met het nieuwe personeelsstatuut heb ik 7 ½ uur extra gekregen en die breng ik door in de bibliotheek van Hemiksem. Zo leren we elkaars werking kennen en doen we al veel voorbereidend werk vóór we ook fysiek samensmelten: een gezamenlijk reglement opstellen, trefwoorden afstemmen, de juiste plaats van de etiketten bepalen... het heeft allemaal zijn belang. De twee bibliothecarissen

Jan: Ik ben het daar volledig mee eens. Zo heb ik tegenwoordig van twee leden van de Raad van Beheer een handtekening nodig voor een bestelbon: één iemand van Schelle, één van Hemiksem. Dat werkt niet vlot. Maar die hele fusie heeft ook een behoorlijke meerkost teweeggebracht die duidelijk was onderschat. Een bedrijfsrevisor aanstellen, de statuten neerleggen, de loonadministratie, dat kost allemaal geld. Besparing is zeker geen goed motief om samen te gaan.

Juridische vorm voor intergemeentelijke samenwerking

Hemiksem en Schelle hebben een 'intergemeentelijke vereniging voor bibliotheekwerking en cultuur' opgericht, IVEBIC. Dat is een samenwerkingsverband met rechtspersoonlijkheid. Er zijn evenwel nog andere mogelijkheden. Een overzicht van de mogelijkheden.

Samenwerkingsverband - met rechtspersoonlijkheid / zonder rechtspersoonlijkheid
- met beheersoverdracht / zonder beheersoverdracht

Een 'Interlokale vereniging' is een samenwerkingsverband ZONDER rechtspersoonlijkheid en zonder beheersoverdracht. Eén van de deelnemende gemeenten kan aangesteld worden als beherende gemeente waar de zetel gevestigd wordt. De beherende gemeente kan eigen personeel inzetten voor het samenwerkingsverband. Het beheerscomité adviseert, stelt rekeningen vast en legt ze voor aan de raden van de deelnemende gemeenten en stelt een huishoudelijk reglement op.

Bij samenwerkingsverbanden MET rechtspersoonlijkheid beslissen de gemeenten over de beheersoverdracht. Er zijn drie mogelijkheden:

- 1) een projectvereniging: zonder beheersoverdracht en uitvoerend
- 2) een dienstverlenende vereniging: zonder beheersoverdracht en ondersteunend
- 3) een opdrachthoudende vereniging: met beheersoverdracht

1. Projectvereniging

Een projectvereniging wordt voor hoogstens zes jaar opgericht en kan telkens met zes jaar worden verlengd. Ze heeft enkel een Raad van Bestuur (gemeenteraadsleden, burgemeesters, schepenen). Die is bevoegd voor: het personeelsbeleid; beslissingen opgedragen door de gemeenten; het benoemen van een accountant voor controle financiële toestand; het vaststellen van de jaarrekeningen.

Er is geen verplichting tot vorming van maatschappelijk kapitaal. Een boekhouding is wel verplicht. Zo ook jaarrekeningen.

2. Dienstverlenende en opdrachthoudende vereniging

Eerst wordt een overlegorgaan opgericht dat de samenwerkingsmogelijkheden onderzoekt. Pas dan kunnen de gemeenten een dienstverlenende of opdrachthoudende vereniging oprichten, voor maximum 18 jaar.

Er is geen uittreding mogelijk tijdens de statutair vastgestelde duur van de overeenkomst. Vervroegde ontbinding is enkel mogelijk op verzoek van 3/4de van de deelnemende gemeenten. Bij ontbinding wordt het personeel overgenomen door de deelnemers of door de overnemers van de activiteit.

Deze vereniging kan leningen aangaan en giften of toelagen ontvangen. Zij beschikt over maatschappelijk kapitaal en over een boekhouding. Er is een algemene vergadering en een raad van bestuur.

Algemene vergadering

- de leden worden aangewezen door en uit de gemeenteraad
- het aantal leden is afhankelijk van de bevolkingscijfers en de kapitaalbreng. Dat wordt statutair bepaald.
- benoemt de leden van de Raad van Bestuur, op voordracht van de deelnemers (gemeenten). De gemeenteraad kan kandidaat-bestuurders voordragen die geen lid zijn van de gemeenteraad (bv. deskundigen zoals een bibliothecaris).
- benoemt commissarissen die toezicht houden op de financiële toestand.
- stelt de tarieven vast (met naleving van de wettelijke bepalingen).
- stelt de jaarrekeningen vast.

Raad van Bestuur

- bestuurders kunnen zich laten bijstaan door deskundigen.
- het dagelijks bestuur kan door de Raad van Bestuur aan een directiecomité (met leden uit zijn midden) worden toevertrouwd.
- één of meer leden van het leidinggevend personeel (bibliothecaris) kunnen zitting hebben in het directiecomité.
- is bevoegd voor alle personeelsaangelegenheden, maar kan al wat betrekking heeft op de uitvoering van het administratief en geldelijk statuut en het arbeidsreglement, in het kader van het individuele personeelsbeheer, verder delegeren.
- legt een evaluatierapport over de werking van de vereniging neer aan de jaarvergadering. Dat rapport bevat het ondernemingsplan van de komende zes jaar.

Het voorzitterschap wordt voorgedragen door de gemeenten: gemeenteraadslid, burgemeester of schepen.

De Algemene Vergadering wordt voorgezeten door de voorzitter van de Raad van Bestuur.

Algemeen toezicht: de Vlaamse regering vertegenwoordigd door een commissaris. Deze regeringscommissaris woont van rechtswege de vergaderingen van de organen bij.

Die extra kosten zullen pas gerecupereerd kunnen worden als we in één gebouw zitten. Daarom werd ook de *vervroegde samenvoeging van de twee vestigingen* in de Heuvelstraat te Hemiksem voorgesteld. Want het zal toch wel nog even duren voor we met z'n allen in de Abdij huizen!

- Is de formule Hemiksem-Schelle overdraagbaar naar andere gemeenten?

Katlijn: Dé voorwaarde is dat de gemeenten het echt moeten willen. Zonder de onvoorwaardelijke steun van de gemeentebesturen heb je geen kans op slagen. Het is een zeer lange, intense periode waarbij je soms op eieren moet lopen. Pas als je alle problemen overwonnen hebt, kun je beginnen te denken aan de positieve gevolgen. Maar ik blijf erbij: samenwerken het is een absolute noodzaak voor kleine bibliotheken om goed werk te kunnen leveren.

De fraai gerestaureerde gevel van de Sint-Bernardusabdij van Hemiksem, die uitgeeft op de Schelde. Foto: Bert Pichal.

SAMENVATTING

Het decreet Lokaal Cultuurbeleid (2001) maakt intergemeentelijke samenwerking mogelijk. De gemeenten Hemiksem en Schelle zijn daarop ingegaan en hebben hun openbare bibliotheken samengebracht in een 'intergemeentelijke vereniging voor bibliotheekwerking en cultuur'. Zij waren daarmee de eerste in Vlaanderen. Vooral praktische en financiële redenen lagen aan de basis van de fusie. Het belangrijkste voordeel blijkt dat een grotere bibliotheek beter werk kan leveren dan twee kleine afzonderlijk. De oprichting van een vereniging heeft echter heel wat voeten in de aarde en veronderstelt een grote flexibiliteit van het bibliotheekpersoneel en van de gebruikers.

Voorlopig betreft de gezamenlijke bibliotheek de bestaande vestiging in Hemiksem maar over vijf jaar hopen ze een onderkomen te vinden in de voormalige abdij van Hemiksem.

ABSTRACT

The Local Cultural Policy Decree (2001) enables intermunicipal cooperation. The municipalities of Hemiksem and Schelle responded to this possibility and brought together their public libraries into an 'intermunicipal association for library work and culture'. They were the first to do so in Flanders. Especially practical and financial reasons were the basis of this merger. The major advantage appears to be that one relatively huge library can do a better job than two smaller libraries. But the creation of such an Association is quite complicated and demands an enormous flexibility from the library personnel and the users.

For the time being, the new library is located in the library building of Hemiksem. Hopes are high that within six years, it will find a new accommodation in the former Abbey of Hemiksem.